

a hegyek és völgyek alakulását, jelenlegi külső és belső állapotát stb. Megismertet az artézi kutakkal és a geyzirekkel, melyeket szintén igen érdekesen magyaráz meg. Elővarázsolja a vulkánok világát, melyet hosszabban magyaráz, érdekesen tárva fel azoknak minden titkát. Leír egy pár vulkánkitörést, melyben szemléltetően állítja élénk annak tudományos magyarázatát.

A II. felvonás egészen a földrengésekről szól. A földrengések lényegével, lefolyásával, tudományos magyarázatával, okaival foglalkozik s közben igen érdekesen írja le azok megfigyelését, a különböző rengésmérő eszközöket és módokat. Kiterjeszkedik a földrengésekkel járó rettenetes károokra és szerencsétlenségekre s megmagyarázza azokat a módokat, a mikkel mérsékelni lehetne e borzasztó csapások következményeit. Közben a csak pár éve történt messinai és az 1911. évi kecskeméti földrengésekről is igen érdekfeszítően és tanulmányosan szól.

A III. felvonásban pedig — melynek címe az „*Elrak-tározott napsugarak*“ — a földben lévő különböző gázokról és a petroleumforrásokról beszél. A ma annyira aktuális sármási gázkutat bővebben ismerteti és magyarázza, alkalmat találva arra, hogy a földgáz lényegét és fontosságát általában is ismertesse. Majd elvezet a petroleumforrások hazájába s megmutogatja és elmagyarázza a világ híresebb petroleumforrásait s azok bányászatait. Mindezek folyamán megismerkedünk azok gazdasági fontosságával is.

A képek a szerzőnek igen jó támogatói voltak a szemléltetésben és magyarázatban s az Aetna kitörését, meg a petroleumforrásokat és a kissármási gázkutat ábrázoló mozgóképek különösen lebilincselik az érdeklődést. A végső mozgófénykép pedig hatásosan mutat be egy bányalégrobbanás következtében keletkezett szerencsétlenséget.

Sz. Gy.

A karácsony előtti héten két, rendkívül érdekes estéje volt a színháznak. Decz. 18-án *Tudományos mozgófényképfelvételek*-et mutatott be, dr. Hankó Béla egyet. tanárségét szakszerű magyarázatai mellett, az állattan, növénytan, természettan köréből, mely felvételek a francia Akadémia ellenőrzése alatt készültek. A *gesztenyefa virágzása*, A *Földközi tenger meduzái*, A *kiöltt puska-golyó* és a többi mozgókép is mind valósággal sensatióként hatott, igazolva, hogy ez az újítás — mert ezentul gyakrabban rendez a színház ilyen előadásokat — nagyon beválik, s a mozgóképek jelentősége tekintetében egészen új perspektívát nyit. Legközelebbi alkalommal bővebben írunk e kérdésről.

*

Decz. 20-án pedig Adorján Andornak és Kéri Pálnak *A balkán háború* cz. darabja került színre, mit a szerzők — kik haditudósítökként két hónapot lenn töltöttek a balkáni harcztéren — személyes tapasztalataik alapján írtak meg, kitünő írói készséggel öntve tetszetős formába ezt az érdekes témát. A darab az egész háborún végig vezet bennünket, a mozgósítástól kezdve Drinápolyon, Kirk-Kilisszén és Lüleburgáson át a csataldzsai sánczokig, Belgrádtól Durazzóig, a csatatereken keresztül a tábori kórházakig, a háborús veszedelmeken át a kolera pusztításáig. Mikor a közönség minden gondolata és érzése a háború kérdésével foglalkozik, igazán nem találhatott volna az Uránia-Színház alkalmasabb tárgyat, mint ezét a darabét, s nem találhatott volna hivatottabb szerzőket mint éppen Adorján és Kéri. A darab állóképei szebbek, mint mostanában valaha is voltak az Urániában; s van egy pár olyan érdekes mozgó is, mely párját ritkítja.

—ly.

Eötvös Loránt báró geophysikai kutatásai Kecskemét vidékén.

Eötvös Loránt báró a pozsonyi Népszerű Főiskolai Tanfolyamon 1912 decz. 12-én előadást tartott, a melyben oly tudományos eredményeket jelentett be, a melyek nemcsak hogy túlhaladják egy népszerű előadás kereteit, hanem hazánk határain túl, az egész világ tudományos köreiben méltó feltűnést, elismerést és méltánylást foglaltak kelteni. Eötvös báró segítőtársaival Pekár és Fekete urakkal már évek óta végez gravitációs méréseket a Nagy Magyar Alföldön. Rendkívül érzékeny torziós mérlegével vizsgálja a nehézségi erő változását egyik helyről a másikra. Ez a változás roppant kicsiny, azonban mégis teljesen biztos következtetést enged meg ama talajalatti tömegekre, a melyek azt előidéznek. Ennek alapján képes arra, hogy az Alföld felső, laza talaja alatt elterülő sűrűbb tömegek eloszlását kiszámítsa, vagyis képes arra, hogy a Föld szilárd kérgében fellépő talajalatti hegyek és völgyek valóságos térképét megrajzolja. Így a Kecskemét vidéki térkép azt mutatja, hogy a mélyen fekvő merev kéreg nagy katlanszerű bemélyedést, valóságos gödröt alkot, a melynek falai lassan emelkednek minden irányban. Nagy-Körös irányában lapos hegy alakul ki, a melynek legmagasabb pontja mintegy 500 méterrel magasabb a katlan fenekénél. Valamivel magasabb és meredekebb az az emelkedés, a mely Kecskeméttől nyugatra Lajosmizse határa felé van, magassága a katlan fenekéhez képest 700 méter. Dél felé is van egy kisebb emelkedés. Mágneses mérések azt is eldöntötték, hogy milyen kőzetek alkotják e hegyeket. A keleti emelkedés főalkatrészei csak eruptív kőzetek lehetnek, mert a mágnességet maguk is felvehetik. A nyugati és déli emelkedés valószínűleg mészkő. Eötvös báró ugyanebbe a térképbe megrajzolta azokat a vonalakat, a melyeket a seismologusok kaptak, a mikor a legutóbbi földrengés egyenlő erejű pontjait összekötötték. Kitént, hogy az epicentrum éppen a katlan fölé esik, úgy hogy a földrengés úgynevezett fészke a katlanban keresendő. Kitént továbbá, hogy a legnagyobb erejű földrengés éppen a talajalatti hegygerincnek megfelelő helyeken volt észlelhető. Eötvös báró megjelölte azokat az okokat is, a melyek Kecskeméti földrengéseket előidézhetik. A katlanban lévő laza és kisebb sűrűségű anyagok a nehézségi erő hatása alatt összecsúszódnak, kisebb térfogatra szorulnak, hajlások jönnek létre, minek következtében az egyensúly felbomlik. Ezeknek a tömegeltolódásoknak eredménye a létrejövő rázkódás.

Eötvös báró tudományos kutatásai, új széleskörű vizsgálatok hatalmas perspektíváját nyitják meg előttünk, a melyek ismereteinket igen nagy mértékben ki fogják bővíteni.

Tátott pártás virágú gyujtovány-fű.

Tudvalevő, hogy a *gyujtovány-fűnek* (*Linaria vulgaris* Mill.), kétajkú pártája van és a két ajak egymást megfekszi, tehát a párta teljesen zárt. Ha a pártát úgy fogjuk két ujjunk közé, hogy a szájnnyílás két szélét érintse ujjunk és gyenge nyomást gyakorolunk reá, úgy a párta szétnyílik és láttatni engedi a magképző szerveket. Azonban ha e nyomást megszüntetjük, a két ajak újra összecsukódik. Képzelnék már most az ujjainkkal szétnyomott pártát állandósulni és előttünk áll a nyitott ajkú *Linaria vulgaris*.

1910 október 16-án a budai *Diós-Árok* mentén, egy réten peloriás *Linariákat* keresve akadtam az első nyitott ajkú virágokkal bíró töre.¹ A legelső pillanatra eddigelő előttem ismeretlen növénynek, valami *Labiátának* gondoltam, csak a midőn közelebből megtekintettem, ismerem fel *Linaria vulgaris* voltát.

A növény a normalis *gyujtovány-fűvek* között volt és maga teljesen egészségesnek látszott. Vegetatív szervei teljesen egyeztek a zárt ajkakkal. Körülbelül 30 cm magas volt és 8 cm hosszú virágzatán talán 10 tátott ajkú virágot és néhány bímbót találtam. A magképző-

¹ Botanikai Közlemények. 1912. 43. o.